

Суховій М. В.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
Міжнародного науково-технічного університету
імені академіка Юрія Бугая

Науковий керівник: головний спеціаліст
Департаменту персоналу, організації освітньої
та наукової діяльності Міністерства внутрішніх
справ України, кандидат юридичних наук,
доцент **Кісілюк Е. М.**

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИЙ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Організована злочинність – складне антисоціальне явище, що не має державних кордонів та тривалий час супроводжує економічний та соціальний розвиток більшості країн, стимулюючи такі вади людського суспільства, як корупція, вимагання, насилля і т. ін.

Але найбільшу небезпеку у сучасному світі становить транснаціональна організована злочинність. Даний термін, як правило, використовується для позначення злочинних організацій, які займаються операціями, що припускають потребу перетинання національних кордонів держав. Злочинні організації одержують доступ на іноземні ринки не заручившись згодою держав, намагаючись не потрапляти в поле зору правоохоронних органів.

Зараз ми можемо говорити про появу так званих транснаціональних злочинних організацій, які базуються в одній державі, а діють в кількох іноземних державах зі сприятливою ринковою кон'юнктурою. Такі організації відіграють ключову роль у заборонених законом сферах діяльності (наприклад, виробництво наркотиків і торгівля ними), що набули глобальних масштабів.

Транснаціональні злочинні організації за низкою ознак відрізняються від міжнародних корпорацій, хоч і діють на одному полі та заради однієї мети – надприбутків. Насамперед, транснаціональні корпорації діють на законних підставах і порушення ними закону є швидше винятком, ніж правилом. На відміну від них, порушення закону транснаціональними злочинними організаціями є нормою та їхньою основною ознакою.

Злочинні організації одержують доступ на іноземні ринки не заручившись згодою держав, намагаючись не потрапляти в поле зору правоохоронних органів.

Іншою важливою ознакою є застосування насильства з боку транснаціональних злочинних організацій для залякування суперників у тій чи іншій сфері бізнесу, а також правоохоронних органів, що намагаються протидіяти їх операціям. Насильство є також засобом підтримки порядку і дисципліни в середині подібних організацій. Крім того, злочинні організації не лише займаються постачанням забороненої продукції, але й розкраданням

легально виробленого товару. При цьому ступінь ризику, до якого вдаються злочинні організації, значно перевищує ризик корпорацій, які діють у сфері законного бізнесу.

Чинники розвитку транснаціональних злочинних організацій експерти ООН пов'язують із появою відповідних можливостей на глобальному рівні, що обумовлено довгостроковими тенденціями у світовій політиці й економіці. У результаті посилення взаємозалежності держав, спрощення міжнародних зв'язків, збільшення прозорості національних кордонів і формування світових фінансових мереж з'явилися нові ринки збуту як легальної, так і незаконної продукції. Транснаціональні злочинні організації однаковою мірою є як причиною, так і наслідком цих глобальних змін.

Іншою особливістю процесу світової інтеграції, що викликає занепокоєння, є посилення міграції й утворення мережі етнічних діаспор, що їх з вигодою для себе використовують злочинні організації. Райони з етнічно однорідним населенням стають джерелом поповнення рядів транснаціональних злочинних організацій, які можуть використовувати у своїх інтересах національно-патріотичні почуття етнічних груп. Крім того, співпраця з етнічним середовищем представників правоохоронних органів надзвичайно утруднена. Мовні та культурні бар'єри являють собою свого роду механізми самозахисту, що підкріплюються родинними зв'язками і підозрою до органів влади.

Вказані фактори створюють сприятливі умови для розвитку транснаціональної злочинності. Водночас нинішня світова фінансова система дає змогу злочинцям оперативної і майже безкарно приховувати прибутки від своїх незаконних операцій та відмивати «брудні» гроші.

Єдиної моделі транснаціональної злочинної організації не існує. Такі угруповання різняться за формою і розмірами, а також спеціалізацією. Вони діють у різноманітних регіонах і на ринках різних товарів, використовуючи найрізноманітнішу тактику і механізми, ховаючись від правоохоронних органів. Наприклад, структура картелю наркобізнесу, що базується в колумбійському місті Калі, мабуть найближча за своїм характером до формальної структури корпорації, заснованої на суворій ієрархії, діловій спеціалізації та плануванні своєї діяльності. Це достатньо потужна організація, хоча в ній діють численні та не пов'язані між собою угруповання, які проводять широкомасштабні міжнародні операції. На рівні оптової та роздрібно торгівлі картель складається з невеличких груп, що здійснюють діяльність на місцях, виконують фінансові підрахунки і повертають кошти, отримані від торгівлі наркотиками, своїм керівникам. До складу цієї організації входять інші структури, що виступають як кур'єри і беруть участь лише в тих етапах наркобізнесу, які пов'язані з перевезенням товару.

Транснаціональні злочинні організації розрізняються і за сферою діяльності. Наприклад, нігерійські організації беруть участь у багатьох видах злочинної діяльності, включаючи підробку кредитних карток і шахрайство. Азіатські злочинні організації, такі як «якудза» у Японії і «тріади» у Китаї,

теж мають у своєму арсеналі повний набір засобів протизаконної діяльності. В інтересах свого «бізнесу» вони вдаються до корупції, насильства і відмивання грошей.

Хоча транснаціональні злочинні організації є за своєю суттю цілком незалежними структурами, вони все ж таки йдуть на утворення союзу з іншими злочинними організаціями, терористичними угрупованнями, а іноді, навіть, – з урядами. Характер, цілі та сфери впливу цих союзів недостатньо вивчені. Для них характерні: ділове чуття, ефективна система управління, заснована на щедрому матеріальному стимулюванні та суворих заходах покарання, активна розвідувальна і контррозвідувальна діяльність, гнучкість.

Для боротьби з цим явищем у грудні 2000 року в м. Палермо (Італія) майже 150 країнами була підписана Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Конвенція передбачає створення на національному чи міжнародному рівні спеціальних фондів для матеріальної компенсації жертвам організованої злочинності в тих випадках, коли така компенсація не може бути стягнена з винних осіб. Дієвим засобом боротьби з транснаціональною злочинністю є перекриття каналів відмивання «брудних» грошей, оскільки в цьому разі зникає економічна доцільність такої діяльності.

У Кримінальному кодексі України кримінальну відповідальність за створення злочинної організації передбачено ст. 255 КК України, в якій зазначено, що створення злочинної організації з метою вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також керівництво такою організацією або участь у ній, або участь у злочинах, вчинюваних такою організацією, а також організація, керівництво чи сприяння зустрічі (сходці) представників злочинних організацій або організованих груп для розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій об'єднань злочинних організацій, а також передбачено звільнення від кримінальної відповідальності «особи, крім організатора або керівника злочинної організації за вчинення злочину, передбаченого частиною першою цієї статті, якщо вона добровільно заявила про створення злочинної організації або участь у ній та активно сприяла її викриттю».

Передбачивши кримінальну відповідальність за створення злочинної організації нормою Особливої частини КК, саме поняття «злочинна організація» законодавець виніс до Загальної частини Кримінального кодексу – у ч. 4 ст. 28, де вказано, що злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп.